

Omtale

Uddrag af H. P. Hansen: "Natmandsfolk og kjæltringer, bd. 1.

Rosenkilde og Baggers forlag.

Svineslægten.

Spørger man gamle folk i Midt- og Vestjylland om, hvilke kjæltringer de har kendt eller hørt om, fejler det næppe, at man før Svinenavnet frem. Ikke alene var kendingsnavnet ejendommeligt, men blandt slægtens ret talrige individer fandtes flere, der ikke vandrede upåagtede om og hvis færd satte sig dybe spor i traditionen. Alligevel har det voldt mig megen møje at udrede trådene i denne slægts historie og når jeg nu præsenterer "stamfaderen", d. v. s. dender først fik prædikaten "Svin" hæftet på sig, da lader det sig kun gøre ved en rekonstruktion.

Fra overleveringen og retsarkiverne er det bekendt, at der i sin tid var en glarmester et eller andet steds, der hed Jens Jensen "Svin", og at dennes kvinde, der hed Kirsten Christoffersdatter, i mange år efter Mandens død i 1813 boede i Aulum. Nu har jeg et par steder truffet nævnte "stammoder" med tilnavnet "Høg", og da der i 1762 er født en Jens Jensen i Aulum, hvis bedstefar kaldtes "Jens Høg", kunne man tænke sig, at det er denne Jens Jensen, der har levet med Kirsten og tilført hende Høg-navnet. Senere har parret fået "navneforandring" og herom melder overleveringen: Jens og Kirsten Høg eller Kirsten Rakker med Børn kom en dag på vandring til en gård, hvor der var bryllup. Kjæltringerne skulle selvfølgelig også have noget af bryllupsmeden, men da der var dårlig plads andet steds, "hv..lt" man et stort svinetrug i gården og bænkedem dem der ved. Ni var der en af bryllupsgæsterne, der bemærkede: "der sidder svinet med alle grisene!" Siden beholdt familien "Svine-navnet".

I anledning af Jens Jensens døb melder Aulum kirkebog: 1762, Onsdag d. 6. Oktober havde Jens Høgs Datter Mette Marie Jensdatter Høeg et Slegfredbarn i Aulum kirke blev døbt og kaldet Jens. Til Barnefader (blev udlagt) Jens Jørgensen Glarmester, som Moderen til Barnet ei vidste hvor han var [enten den Gang Gierningen Skede eller nu]* men en løs og ledig person, der ikke har nogen vis Tilflugtssted. Hvilket før Daaben blev sagt i Faddernes Paahør. NB. dend denge Slegfredbarn, som blev jordet her paa Aulum Kirkegaard 1759 14 Dage før Michel, var også ovenmeldte Qvindes Mette Marie Jensdatter, som var døbt af Hr. Poul Riis, Engbjerg Præstegaard og kladet Peder efter Beretning"

Ud over navnet har jeg fundet meget lidt om jens Svin. I en indbretning fra justitsråd Neckelmann i Randers til stiftamtmand Schønheyder i Viborg 1821 hedder det: "I Ringkjøbing Amt i Hammerum Herred har været en Natmand kaldet Jens Svin, som er død. Hans Enke skal være Fattiglem og opholde sig i et Huus i Alling (d. v. s. Aulum) Kirke i bemeldte Herred. Derfra stammer en talrig Flok af Børn og Børnebørn, som under Navn af Svinefamilien skal være bekendte for de mest voldsomme af Natmandsæten. De vanke om i hele Jylland, men mest i Hammerum Herred. De leve alle i naturligt ægteskab og ingen af dem skal være confirmerede. - Dertil høre Jens Christian Palerup (Glerup!), Kirsten Jensdatter lever med Jørgen Pedersen, Ane Jensdatter i Samliv med Simon Nielsen, Ingeborg Jensdatter med Anders Axelsen, Ane (Mette!) Cathrine med Hans Nielsen, Christopher Christensen (Jensen!), Ane (Johanne) Marie (Ø) med Abraham Pedersen.

" Traditionen går ud på, at "Ø stuer Sviin" var slem til at slås. En gang var der et vældigt slagsmål mellem nogle kjæltringer paa Lund Marked. Det gik til sidst ud over Jens Svin. Da var der en mand, der løb hen til herredsfogden, kammerherre Casper Møller, der naturligvis også var til marked, og sagde, at herredsfogden endelig måtte komme - "de slår Ø Sviin ihjæl!". Dertil bemærkede Møller nok så tørt "Fanden med, om de slagter svinet - det er vel fedt nok!" Til sidst gik Jens Svin skidt. Han ville engang overfalde en mand (efter andre beretninger var det en kræmmer eller nogle kjæltringer) men denne var ham for stærk, og han fik sine sener skårne over i ".. Hambere", så han ikke kunne gå. **) Konen Kjæsten Høg bar ham i førstningen, men da det jo blev hende for træls, fik hun en tohjulet kasse at køre ham i. Om Parrets færden på den tid har E. Tang Kristensen optegnet følgende: "En mand fra Herningegnen fortæller som følger: Da vi skrev 1806 var det første gang, jeg fik "Æ gamle Swin" at kende. Jeg var 5 Aar og lå med nogle Hyrder over for Kollund Krat på en høj. Da kom hans Kone, Kirsten Rør ***) , kørende med ham oppe fra Lind på en Hjulbør. De havde ellers en søn med, der hed Simon, men han var for doven til at hjælpe hende. Faderen, skal jeg sige os, kunde slet ikke gaa, da han en Gang havde faaet Senerne skaaret over i et Slagsmaal. De hvilte dem så lidt ved højten, og i samme Godlag kom en Mand kørende vester fra med et Læs Hedetørv. Ham bad Kirsten Rør, om hun maatte binde Selen til Vognkæppen. Det sagde han ja til, og nu gik det nok saa lystig ned ad Kollund By til, men da der kom et Vrid

paa Vejen, væltede æ gamle Swin af. Han bandede Manden, men denne kerede sig ikke om det, tvært imod blev han ved at køre og skrannede, saa man kunne høre det langt hen. u maatte Kirsten igen til at tage fat, og så tog de ind til Byen til en Mand, hvor de plejede at have Kvarter, når de kom ad den Kant. Saa bar hun sin Mand paa Ryggen ind i Stuen. - "Ja, det er strængt nok at være Hæst i saadan en Varme", sagde hun. - "Det er sært, at I ikke er klogere end at gaa og slæbe paa den Stodder!" sagde en Mand, som stod derinde. - "Hvad skal a gøre, bitte Faer, naar han ikke kan gaa?" - "Du kan engang køre ham i en klynegrav og lade ham ligge dær!" - "Hjærte bitte Faer! det mener I da vel ikke, vi er Ægteviiede sammen og saa skulde a drukne ham!" Naar de de saa havde faaet tigget sammen baade flæsk og kød, saa lavede de en grumme stor Gryde Kaal, og den aad de rent op. Naar det vat bestilt, lagde de deres Ben under Kakkellovnen og faldt i Søvn, men først sørgede de altid for at faa en Spand Vand ved siden af sig, da de var farlig tørstige efter denne her gode Kaalmad." (Galschiøt: Danmark I. 410).

Kirsten Christophersdatter var født i Skjærk i Aulum og døbt 26. søndag efter trin- 1761. Hendes Forældre var glarmester og soldesætter Christopher Jensen og Else Marie.. Hun blev konfirmeret paa Mors og i 1818 henvist til forsørgelse i Aulum. Det lylledes fattigvæsenet at få hende indtinget hos en husmand for 3 rbmk om Dagen. Men efter 3 ugers forløb blev fattigcommissionen klar over, at hendes underhold blev Sognet alt for dyrt paa den måde. Så henstillede man til hende, at hun vel selv kunde ernære sig. - NB! i de omliggende sogne - og skåne Aulum. Kirsten var mer end villig til at forlade Aulum og strejfe uden for Sognets periferi, og var hun ikke blevet anholdt i 1819, var sognet måske sluppet for fremtidige udgifter til hende. Nå, hun synes forresten ikke at have belastet Aulums fattigregnskab i særlig grad. I 1823 er der opført 4 mk. 8 skl. til sul til hende og 3 mk til reparation af hendes rok - det er alt, hvad jeg fandt vedrørende hende i Fattigregnskaberne. Hun Døde i Aulum fattighus 1829 8/10 og hendes alder opgives i kirkebogen til 71 år - hun har antagelig set ældre ud end hun var.

Jens Svin Døde i Borris 1813. Kirkebogen oplyser: 2den S. efter Paaske d. 2den Mai den omkjørende Glarmester Jens Jensen, som Døde hos Jens Sønderkov, begravet gl. 58 Aar. Derefter skulle han jo være født i 1755, og ikke i 1762, men den slags uoverensstemmelser træffer man meget ofte i opgivelserne af kjæltringernes alder. Et steds før Jens Svin "Glerup" og et andet sted "Klejtrup"-navnet, men det kan være arv og betyder ikke at være en hentydning til fødestedet.

- - - o o o - - - Noter: *) Bemærkningen i [...] er senere overstreget. **) I et forhør i 1835 hedder det om Ingeborg Jensdatters fader "Hendes Fader Jens, der havde en R..relse og ikke kunde gaa" ***) Sikkert fejl, da hun ellers adskillige steder kaldes Høg og ingen steder "Rør". - - - o o o - - - Kommentarer: H. P. Hansens artikel fortsættes med omtale af Jens Jensens og Kirsten Christophersdatters Børn, se under hver enkelt af disse